

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ '93*

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες βρίσκονται στο δρόμο για την ολοκλήρωση της εσωτερικής τους αγοράς με βάση την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π.) το 1985 και τις προτάσεις της Λευκής Βίβλου. Η επιλογή αυτή αποτελεί την απάντηση της Ευρώπης στην ταχύτατα διαμορφούμενη νέα διεθνή οικονομική πραγματικότητα. Παράλληλα οι Κοινότητες επιδιώκουν και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των Κρατών- Μελών τους.

Η Ενιαία Αγορά θα άρει τα εμπόδια τα οποία σήμερα περιορίζουν την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων και τις εμποδίζουν να εξαντλήσουν τις δυνατότητες πλήρους αξιοποίησης των πόρων τους. Παράλληλα θα διαμορφώσει ένα νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον που θα ωθήσει στην αξιολόγηση νέων ευκαιριών.

Στο επίπεδο των επιχειρήσεων, οι οικονομικές αναλύσεις δείχνουν ότι η άρση των εμποδίων, στην οποία στοχεύει η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, θα αποδώσει σημαντικά βραχυπρόθεσμα οφέλη ως προς την μείωση του κόστους παραγωγής.

Τα μεσοπρόθεσμα όμως οφέλη προβλέπεται να είναι πιο εντυπωσιακά, καθώς οι επιχειρήσεις θα εξιοποιήσουν τις οικονομίες μεγέθους και θα αυξάνουν την οικονομική αποτελεσματικότητά τους. Οι επιχειρήσεις θα μπορέσουν έτσι να αξιολογήσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και να προωθήσουν καινοτομίες στον τεχνολογικό τομέα.

Στο επίπεδο του συνόλου της οικονομίας, σε μακροοικονομικό επίπεδο, η συμπίεση του κόστους παραγωγής και των τιμών αναμένεται να οδηγήσει στην αύξηση των επενδύσεων, του όγκου παραγωγής και τελικά της απασχόλησης.

Δεν θα είναι όμως όλα ρόδινα. Οι επιπτώσεις της Ενιαίας Αγοράς θα διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στα διάφορα κράτη-μέλη, ανάμεσα στις περιοχές και στους τομείς ή κλάδους.

Οι αναλύσεις δείχνουν πως οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες του

Το κείμενο αυτό βασίζεται στην εισήγηση του Κώστα Σημίτη στη συζήτηση που οργάνωσαν με αυτό το θέμα οι Financial Times στο ξενοδοχείο Intercontinental στις 30.5.89.

Ευρωπαϊκού Νότου, όπως η Ελλάδα, θα συναντήσουν ιδιαίτερες δυσκολίες για να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που προσφέρονται.

Στις χώρες αυτές μπορεί να υπάρξουν σημαντικές αρνητικές παρενέργειες από τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς. Οι επιχειρήσεις θα αντιμετωπίσουν σκληρότερο ανταγωνισμό και βραχυπρόθεσμα αναμένονται σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση.

Θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί πως ενώ το κόστος από την ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αγοράς θα προκύπτει αυτόματα, για τα οφέλη δεν ισχύει το ίδιο. Τα οφέλη θα υπάρχουν μόνο ως δυνατότητες και απαιτούν σοβαρές προσπάθειες από τη μεριά των κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και των άλλων οικονομικών φορέων για να τις αξιοποιήσουν.

Με βάση αυτές τις εκτιμήσεις είναι φυσιολογικό να τεθούν δύο βασικά ερωτήματα. Πρώτον, πού βασίστηκε η επιλογή της χώρας μας να υποστηρίξει την Ενιαία Πράξη. Δεύτερο, τί πρέπει να γίνει από σήμερα για να δικαιωθεί αυτή η επιλογή.

Η υποστήριξη της Ενιαίας Πράξης βασίστηκε σε δύο πολύ βασικές διαπιστώσεις. Κατ' αρχήν, το 1992 και το 2000 έρχονται σε δύο ή δέκα χρόνια αντίστοιχα, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή μας στην Κοινότητα. Αρα η ελληνική οικονομία και κοινωνία είναι έτοιμη και αλλοιώς υποχρεωμένες να αναζητήσουν τη θέση τους στο νέο διεθνές καταμερισμό εργασίας. Και δεν ήταν προετοιμασμένες γι' αυτό.

Πίστη μου είναι πως η ένταξη της ελληνικής οικονομίας στο νέο διεθνές καταμερισμό εργασίας μπορεί να επιτευχθεί με πολύ καλύτερα αποτελέσματα μέσω της αντίστοιχης προσπάθειας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η διαδικασία αυτή μας επιτρέπει πολιτική παρέμβαση στις αποφάσεις που αφορούν τους όρους της ενσωμάτωσης, και παρέχει σημαντικές δυνατότητες ελέγχου της εξέλιξης μέσω των κοινοτικών θεσμών.

Δεύτερον, η διαδικασία εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας μέσω της ευρωπαϊκής ενοποίησης μπορεί να αξιοποιήσει την αρχή της αλληλεγγύης στην οποία στηρίζεται η ύπαρξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Και αυτό έχει ήδη επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό με την παράλληλη προς την Εσωτερική Αγορά στοχοθέτηση της Κοινωνικής και Οικονομικής Συνοχής που υλοποιείται με τον διπλασιασμό των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Στο πρώτο ερώτημα, δηλαδή, η απάντηση είναι ότι η επιλογή να στηρίξουμε την Ενιαία Πράξη βασίστηκε στην διαπίστωση ότι η προσαρμογή είναι υποχρεωτική και δεν μας απέμενε παρά η επιλογή του τρόπου και των πολιτικών που πρέπει να ακολουθήσουμε ως τον Δεκέμβρη του '92.

Οι πολιτικές που πρέπει να επιλέξουμε αναφέρονται σε τρία βασικά επίπεδα. Στο πρώτο περιλαμβάνονται εκείνες που αφορούν την τελική διαμόρφωση των λεπτομερειών του θεσμικού πλαισίου που θα διέπει την Ενιαία Αγορά αλλά και παράλληλους θεσμούς όπως εκείνο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χώρου. Στο δεύτερο επίπεδο περιλαμβάνονται οι πολιτικές που αφορούν την προετοιμασία της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας για να ενταχθούν στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά. Τέλος, στο τρίτο περιλαμβάνονται πολιτικές που θα κατανέμουν δικαίωμα το κόστος και τις οφέλεις που προκύπτουν από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη έτσι ώστε να επιτευχθεί η προσαρμογή με την ευρύτερη δυνατή συναίνεση και υπό συνθήκες εργασιακής ειρήνης.

Η πολιτική παρέμβαση της χώρας μας στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της Ενιαίας Αγοράς πρέπει να έχει ως βασικό στόχο την αύξηση της συμμετοχής μας στην ευρωπαϊκή και όχι στην προστασία του μεριδίου που ήδη κατέχουμε στην ελληνική αγορά.]

Η αμυντική και παρελκυστική προσπάθεια εξασφάλισης μεταβατικών περιόδων και προθεσμιών προσαρμογής στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχει άλλο αποτέλεσμα παρά την απώλεια χρόνου και ευκαιριών. Άρα πρέπει να προωθήσουμε μέτρα που διευκολύνουν την είσοδο των ελληνικών επιχειρήσεων στην ευρωπαϊκή αγορά.

Παράλληλα πρέπει να ενισχύσουμε την Επιτροπή στις προσπάθειές της για την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χώρου και με συμμαχίες με συγγενείς ευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις, να προωθήσουμε, μέσω της Κοινωνικής Χάρτας, λύσεις που θα διασφαλίζουν την ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, την ίση αμοιβή ανδρών και γυναικών, τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Οι εργαζόμενοι ως βασικοί συντελεστές της παραγωγής, πρέπει να έχουν εξασφαλισμένο το δικαίωμα της πληροφόρησης και της διατύπωσης άποψης για τις επιχειρησια-

κές επιλογές. Η εσωτερική αγορά δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα χωρίς την συμμετοχή των εργαζομένων.

Η οικονομική πολιτική που θα προετοιμάσει την χώρα μας για τη συμμετοχή της στην Εσωτερική Αγορά έχει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που κληρονόμησε η οικονομία μας από τις δεκαετίες του '60 και του '70. Προβλήματα, κυρίως διαρθρωτικά, όπως η σχετικά αδύναμη βιομηχανική βάση, ο έντονος προστατευτισμός και η σχεδόν ολιγοπωλιακή διαμόρφωση της αγοράς σε ορισμένους κλάδους παραγωγής και διανομής, που επιμένουν παρά τις προσπάθειες και την πρόοδο που σημειώθηκε σε μερικούς τομείς τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά το 1985. Τα προβλήματα της κεφαλαιακής δομής και της δομής των μεγεθών των ελληνικών επιχειρήσεων καθώς και της σημαντικής δυσκαμψίας της παραγωγής παραμένουν για την ελληνική οικονομία. Και τούτο παρά τις αξιοσημείωτες προσαρμογές που επιτεύχθηκαν μετά την ένταξη της χώρας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Στην περίοδο αυτή πολλές επιχειρήσεις κατάφεραν να προσαρμοσθούν στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού, αλλά τα προϊόντα μας παραμένουν χαμηλής τεχνολογίας, η παραγωγή μας είναι έντασης εργασίας και η οργάνωση πολλών ελληνικών επιχειρήσεων ακολουθεί ξεπερασμένα πρότυπα.

Επομένως η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στην Εσωτερική Αγορά θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να προσαρμοσθούν στο ευρύτερο περιβάλλον που θα διαμορφωθεί στα πλαίσια της Ενιαίας Αγοράς. Όμως αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις, που λειτουργούν ακόμα κάτω από συνθήκες έντονου προστατευτισμού και ασθενούς φυσικού συγκριτικού πλεονεκτήματος, θα αντιμετωπίσουν ισχυρές πιέσεις στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Βέβαια η απελευθέρωση της αγοράς κεφαλαίων και η μείωση των επιτοκίων, που αναμένεται να ακολουθήσει, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αύξηση των επενδύσεων και τη δημιουργία νέων υγιών θέσεων εργασίας.

Αλλά ο βαθμός στον οποίο οι ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν αυτές τις ευκαιρίες θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα προσαρμογής τους και την ικανότητά τους να λειτουργήσουν αποτελεσματικά.

Στην προσαρμογή αυτή αποσκοπούσε η οικονομική πολιτική που εφαρμόστηκε τον Οκτώβρη του 1985 και είχε σαν βασικό στόχο της την δημιουργία των μακροοικονομικών προϋποθέσεων για τον εκσυγχρονισμό και την αύξηση της δυνατότητας προσαρμογής των ελληνικών επιχειρήσεων. Η πολιτική αυτή απέδωσε θετικά αποτελέσματα. Οδήγησε στη σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και συνέβαλε στη σημαντική βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών με μηδενισμό του εξορροπητικού εξωτερικού δανεισμού. Η μείωση του κόστους παραγωγής και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας δημιούργησε το θετικό εκείνο κλίμα που οδήγησε σε ανάκαμψη των επενδύσεων και της παραγωγής. Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα παρουσίασαν θεαματική αύξηση και έφτασαν στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων δεκαετιών.

Ωστόσο το πρόβλημα του δημοσιονομικού ελλείμματος δεν αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά. Και το τελευταίο εξάμηνο οι τάσεις στον πληθωρισμό και στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών έχουν αρχίσει να παρουσιάζουν ανησυχητική επιδείνωση. Οι εξελίξεις αυτές είναι οπωσδήποτε ανατρέψιμες. Και η σημερινή κυβέρνηση έχει την καθολική σχεδόν στήριξη για την εφαρμογή αυτής ακριβώς της πολιτικής που θα επιτύχει αυτή την αναστροφή και θα βάλει τη χώρα ξανά σε αναπτυξιακή τροχιά.

Πρωταρχικός στόχος της οικονομικής μας πολιτικής δεν μπορεί παρά να είναι τα ελλείμματα του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Πρόβλημα που προκαλεί αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία και που πρέπει να αντιμετωπιστεί με μέτρα που θα στοχεύουν στο μηδενισμό του πρωτογενούς ελλείμματος μέχρι το 1992.

Η επίτευξη του στόχου αυτού και η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την πλήρη ένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Ένταξη που πρέπει να πραγματοποιηθεί μέχρι το 1992 ώστε να λειτουργήσει καταλυτικά για την απαραίτητη οικονομική σύγκλιση περιορίζοντας τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις και συμβάλλοντας στη νομισματική σταθερότητα.

Η μακροοικονομική πολιτική όμως -οσοδήποτε αναγκαία- δεν επαρκεί για την προετοιμασία των ελληνικών επιχειρήσεων ώστε να αντιμετω-

πίσουν το ανταγωνιστικό περιβάλλον του 1993. Απαιτείται μία σειρά διαρθρωτικών μέτρων που θα προωθήσουν την ευελιξία των αγορών, θα ενισχύσουν την διαδικασία της βιομηχανικής προσαρμογής και θα εξασφαλίσουν την δυνατότητα των επιχειρήσεων να αξιοποιήσουν όσες ευκαιρίες προσφέρονται.

Ακόμα πρέπει να αναγνωρίσουμε πως όλες οι επιχειρήσεις στη χώρα μας, μικρές και μεγαλύτερες, λειτουργούν στα πλαίσια ενός συστήματος αντιπαραγωγικών κανονιστικών ρυθμίσεων το οποίο διαμορφώθηκε κυρίως στη διάρκεια των δεκαετιών του '60 και του '70 και το οποίο αντιστοιχεί στη λογική του μερικαντιλισμού του 19ου αιώνα.

Παράλληλα οι δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης αυξάνουν αντί να μειώνουν το κόστος παραγωγής του ιδιωτικού τομέα και το εκπαιδευτικό μας σύστημα αδυνατεί να καλύψει τις πραγματικές ανάγκες της παραγωγής.

Οι αδυναμίες αυτές πρέπει να εξαλειφθούν.

ξ Η πολιτική λοιπόν στην κρίσιμη τριετία μέχρι το '93 - και όχι μόνο η οικονομική πολιτική - θα πρέπει να αντιμετωπίσει σοβαρά, με συνέπεια και με συνέπεια, όλα αυτά τα προβλήματα. Βασικός βραχυπρόθεσμος στόχος της πρέπει να είναι η άρση του πλέγματος των αντιπαραγωγικών κανονιστικών ρυθμίσεων που στραγγαλίζουν την αγορά ^{και των} αποκατάσταση της λειτουργίας της. Αλλά η αποκατάσταση της οικονομικής δημοκρατίας και ισονομίας πρέπει να αρχίσει μέσα από τον ίδιο τον χώρο των επιχειρήσεων.

Αντίστοιχοι και παράλληλοι στόχοι πολιτικής πρέπει να αναφέρονται στην αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης και της εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων και κατευθύνσεων. Οι προσπάθειες σε αυτούς τους τομείς, βέβαια, έχουν μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα, ο οποίος δεν μπορεί να εξασφαλιστεί αν δεν υπάρξει ευρύτατη συναίνεση της ελληνικής κοινωνίας και των πολιτικών φορέων που την εκφράζουν.

Άμεση και επιτακτική όμως είναι η ανάγκη αναδιάταξης του παραγωγικού δυναμικού για να ανταπεξέλθει με το κατά το δυνατόν μικρότερο κόστος στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού. Αυτό απαιτεί ένα πολύπλευρο και εντατικό πρόγραμμα υποδομής που θα απευθύνεται στις ίδιες τις επιχειρήσεις για τον εκσυγχρονισμό τους και την ανάπτυξη των εσωτερικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους σε επίπεδα παρόμοια

με εκείνα των ευρωπαϊών ανταγωνιστών τους. Σε ένα τέτοιο πρόγραμμα εντάσσονται προσπάθειες που αφορούν τον εκσυγχρονισμό της τεχνικής υποδομής της χώρας μας στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας. Περιλαμβάνεται επίσης η παροχή ευκαιριών για την τεχνολογική προσαρμογή, την κατάρτιση και την επιμόρφωση των στελεχών των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών καθώς και για την οργανωτική αναβάθμιση των επιχειρήσεων. Τέλος απαιτείται σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο που θα προωθεί την λειτουργική συνένωση των μικρών επιχειρήσεων ενώ παράλληλα θα προστατεύει τον ανταγωνισμό στην εγχώρια αγορά από εξαγορές ή συγχωνεύσεις που δημιουργούν ολιγοπωλιακές καταστάσεις.

Γεγονός ωστόσο παραμένει πως ο βαθμός επιτυχίας των επιχειρήσεων στη διαδικασία ενσωμάτωσης στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά θα εξαρτηθεί από αυτές τις ίδιες. Από την προσπάθεια που οι ίδιες θα καταβάλουν και από τον βαθμό στον οποίο θα αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που θα τους παρασχεθούν σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Κυρίως όμως από την ικανότητά τους να αποβάλλουν την αμυντική ψυχολογία και την τάση αναζήτησης προστασίας. Θα πρέπει να δεχθούν πως χωρίς κάποιο κόστος σήμερα δεν μπορεί να προκύψει κάποιο όφελος αύριο.

Χρέος της πολιτείας είναι, με την πολιτική της στο τρίτο επίπεδο, να φροντίσει για τον δίκαιο επιμερισμό του κόστους και των οφελειών στην ευρύτερη κοινωνία. Γιατί η επιτυχία κάθε προσπάθειας εκσυγχρονισμού βασίζεται στην κοινωνική συναίνεση και την επίτευξη του ταξικού συμβιβασμού που εξασφαλίζει εργασιακή ειρήνη. Πρέπει λοιπόν να γίνει κατανοητό πως η πολιτική κοινωνικής δικαιοσύνης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προσπάθειας εκσυγχρονισμού, λειτουργεί υπέρ της κοινωνίας στο σύνολό της, άρα και υπέρ των επιχειρήσεων. Χρειάζεται κοινωνική ευαισθησία.

Επιγραμματικά λοιπόν η πολιτική απέναντι στις ιδιωτικές επιχειρήσεις ενόψει της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης δεν μπορεί παρά να είναι μία πολιτική κοινωνικού και οικονομικού εκσυγχρονισμού, με κοινωνική δικαιοσύνη και δίκαιη κατανομή του κόστους και των οφελιών που αυτός ο εκσυγχρονισμός συνεπάγεται.

Τότε μόνο θα αντιμετωπίσουμε με επιτυχία την πρόκληση του '92 και του 21ου αιώνα.